

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра перекладу та слов'янської філології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Дудніков М.О.

« ____ » _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20__ р.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОМПЛІМЕНТІВ

Кваліфікаційна робота
студента групи АПм-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 035 Філологія
Штахури Вадима Анатолійовича

Керівник: кандидат філологічних наук
Захарова Наталія Олександрівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Штахура Вадим Анатолійович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності, робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЛІМЕНТ»	7
1.1. Інтерпретація поняття «комплімент»	7
1.2. Класифікації компліментів	16
1.3. Прагматичні аспекти дослідження компліменту	22
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОМПЛІМЕНТІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Б. ВІАНА «L'ÉCUME DES JOURS»).....	31
2.1. Загальна характеристика компліментарних висловлювань у романі Б. Віана «L'Écume des jours»	31
2.2. Засоби відтворення компліментів в українському та англійському перекладах роману Б. Віана «L'Écume des jours»	40
Висновки до розділу 2	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	55
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ	61

ВСТУП

Комплімент представляє собою багатогранне явище, чим обумовлено той факт, що компліментарні одиниці є предметом досліджень численних розвідок в області мовознавства, перекладознавства, лінгвокультурології, етики, соціології, риторики.

Дослідження мовленнєвого акту компліменту в зарубіжній лінгвістиці розпочалося в 70-х роках ХХ століття. Серед перших дослідників, які активно займалися науковим аналізом цього питання, були англійські вчені Дж. Мейнс, Н. Вульфсон, Дж. Холмс, Р.К. Герберт. Серед українських дослідників, наукові розвідки яких присвячено вивченню компліментів, варто зазначити Ю.В. Микитюк, В.Я. Міщенко, Н.О. Бігунову, В.В. Вараксу, І.Ю. Шкіцьку, Н.М. Кузенну, Л.Я. Терещенко, Т.І. Ткачук.

Основними проблемами, які знайшли відображення в попередніх наукових розвідках як закордонних, так і українських дослідників, є питання інтерпретації поняття «комплімент», аналіз жанрових особливостей компліменту, структурно-семантичні та прагматичні аспекти компліменту як мовленнєвого акту, лексичні засоби вираження компліменту, функції та стратегії мовленнєвого акту компліменту тощо. Також існує низка досліджень, присвячених лінгвокультурній складовій компліменту.

Проте зазначимо, що досі залишаються недостатньо вивченими певні аспекти функціонування компліменту в мовленні, наприклад, вплив соціального статусу, віку та гендерної приналежності комунікантів на використання компліментів. Також особливої уваги потребує дослідження компліментів у перекладацькому аспекті, чим обумовлюється **актуальність** нашого дослідження. Компліменти, як часто вживані мовленнєві акти, мають глибокі соціокультурні відтінки та психологічний вплив, що робить їх особливо важливими у вивченні міжособистісної комунікації. Крім того, у

нашій роботі проводиться порівняльно-зіставний аналіз компліментів трьома мовами: українською, англійською та французькою.

Дослідження розуміння та правильного відтворення компліментів у перекладі допоможе розкрити тонкощі інтеркультурної комунікації та виявити вплив перекладача на сприйняття та інтерпретацію компліментів. Також враховуючи можливі втрати комунікативної інтенції компліменту при перекладі, дослідження сприятиме розробці ефективних стратегій перекладу, спрямованих на збереження емоційної та культурної насиченості компліментів у новому мовному контексті.

Метою роботи є дослідження особливостей відтворення компліментів під час перекладу.

Досягнення окресленої мети забезпечується шляхом реалізації таких **завдань**:

- розглянути сутність поняття «комплімент», його ознаки, роль та функції у комунікації;
- визначити критерії класифікації компліментів і проаналізувати основні види компліментарних висловлень;
- розкрити вплив культурних контекстів на сприйняття та використання компліментів;
- схарактеризувати прагматичні аспекти компліментарних актів,
- провести загальний аналіз компліментів у романі французького письменника Б. Віана «L'Écume des jours» з точки зору типології, лексико-семантичних та синтаксичних особливостей компліментарних одиниць;
- визначити засоби, стратегії і труднощі перекладу компліментів на матеріалі роману Б. Віана «L'Écume des jours» і його перекладів українською та англійською мовами.

Об'єктом дослідження є комплімент як комунікативний акт.

Предмет дослідження – особливості відтворення компліментарних висловлювань під час перекладу на матеріалі роману французького

письменника Б. Віана «L'Écume des jours» і його перекладів українською та англійською мовами.

Матеріалом дослідження послуговували 89 компліментарних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з роману французького письменника Б. Віана «L'Écume des jours», та їхні еквіваленти в українському та англійському перекладах роману, здійснених П. Таращуком і С. Чепменом відповідно.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняльний метод, метод контекстуального та перекладацького аналізу, метод суцільної вибірки, статистичний метод.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у процесі перекладу французьких творів українською та / або англійською мовами, під час викладання курсів з художнього перекладу, іноземної мови, зарубіжної літератури, при написанні курсових та кваліфікаційних робіт студентами-філологами, перекладачами.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (45 найменувань, із них – 7 іноземною мовою), списку джерел фактологічного матеріалу. Загальний обсяг роботи – 61 сторінка, з яких основного тексту – 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЛІМЕНТ»

1.1. Інтерпретація поняття «комплімент»

Спілкування є складним процесом, однією зі складових якого є оцінка співрозмовника, подій, третіх осіб, ситуації тощо. Це обумовлює існування численних оцінних мовленнєвих актів, одним із яких по праву вважають комплімент. Якщо дослідити етимологію цього поняття, то комплімент походить від іспанського слова «*complimiento*» (XIII ст.), яке перекладається як «достаток». Пізніше це значення проникло до французької мови, а за її допомогою увійшло в масове вживання. В іспанській мові іменник «*complimiento*», що мав значення «виконання», був утворений від дієслова «*complir*» (виконувати) [39, с. 825].

Пізніше до «*complimiento*» приєдналися переносні значення «достаток», «надмірність», «перебільшення», які були утворені від латинського прикметника «*plenus*», що перекладається як «наповнений» [36, с. 117].

На сьогоднішній день дієслово «*complir*» та іменник «*complimiento*» мають незначні зміни, обумовлені архаїчним префіксом *com-*, який було замінено префіксом *com-*. Жителі півдня, маючи схильність до перебільшень, стали сприймати «*complimiento*» як прояв ввічливості, вихованості і поваги до інших. У французькій мові дієслово «*complir*» із значеннями «закінчувати», «завершувати» існувало до кінця 16 століття. Потім у результаті відхилення від основного значення з'явився іменник «*compliment*» зі значеннями «завершення», «закінчення» [22, с. 67].

Вживання власне слова «комплімент» поодинокі зустрічається в записках між 1595 та 1598 роками, і ці випадки можна вважати випадковими

запозиченнями з іспанської мови. Але його перше документоване вживання у значенні «уклін», «вітання» датується 1634 роком.

Отже, в європейських мовах лексема «комплімент» з'явилася на початку XVII століття, проте до кінця XVIII століття використання компліменту обмежувалося епістолярним жанром [4, с. 1]. Традицію висловлювання компліментів можна простежити у куртуазній рицарській культурі та середньовіччі, але її найбільший розвиток відбувся у часи короля Людовіка XIV у Франції [28, с. 158]. Його правління (1643–1715) відоме як епоха Великого століття (Grand Siècle) або Бароко. Це був період пишного та розкішного придворного життя.

У придворних колах Людовіка XIV говорити компліменти стало обов'язковою формою придворного етикету. Компліменти вважалися невід'ємним елементом взаємодії та спілкування дворянства та придворних. Вони мали особливе значення під час придворних балів та танців, де висловлювалися як своєрідні промови під час танцю.

Пізніше, уміння говорити компліменти стало важливим у суспільстві, особливо в аристократичних та світських колах. Це був показник гарного тону, елегантності та вихованості. Компліменти стали невід'ємною частиною світської бесіди та соціальної взаємодії.

У XIX столітті сфера використання компліменту значно розширилася. Він став елементом усного етикетного спілкування і трактувався як особлива форма похвали, знак схильності і прихильності [4, с. 1].

З часом, ця традиція перейшла в інші сфери життя, і висловлювання компліментів стали поширеними в повсякденному спілкуванні між людьми. Як зауважує В.В. Варакса, у зв'язку з тенденцією до американізації способу життя вимоги до компліменту як елементу етикету в кінці XX – початку XXI століть докорінно змінилися: в сучасних посібниках з етикету компліменти рекомендується робити якомога частіше і всім, хто хоч найменшою мірою гідний доброго слова [4, с. 1]. Отже, сьогодні компліменти

залишаються важливим елементом позитивного спілкування та виявлення ввічливості та поваги до інших.

Комплімент як частина мовленнєвого акту є багатограним явищем, особливості якого часто залежать від культури тієї чи іншої країни, суспільства, де їх використовують. У зв'язку з цим існують певні труднощі в інтерпретації цього поняття.

Аналіз лексикографічних джерел свідчить, що лексема «комплімент» у закордонних словниках найчастіше асоціюється з такими поняттями як похвала (схвалення); ввічливість; лестощі; вітання; привітання; подяка; співчуття [39, с. 825; 43, с. 373]. Натомість україномовні тлумачні словники обмежують різноманітність компліментарних актів, інтерпретуючи їх лише як приємні, люб'язні слова; похвалу, лестощі [5, с. 561; 30, с. 313].

Одним із перших учених, який запропонував визначення компліменту, розглядаючи його як «іллокутивний мовленнєвий акт, що виражає ставлення мовця до слухача» був Б. Фрейзер [41, с. 192]. Під час пізніших досліджень компліментарних висловлювань Дж. Холмс, П. Браун і Н. Вольфсон виявили, що комплімент може виконувати різні іллокутивні функції. Ці вчені стверджують, що комплімент може застосовуватися в різних ситуаціях, таких як привітання і подяка [42, с. 531–532; 45, с. 88–89].

Що ж стосується дослідження компліменту в українській лінгвістиці, то вивченням компліментів, присвячено роботи Л.О. Кокойло, Ф.С. Бацевича, Н.О. Бігунової, В.В. Варакси, Л.І. Клочко, В.Я. Міщенко, І.Ю. Шкіцької, Н.М. Кузенної.

Аналіз наукових джерел свідчить, що серед дослідників не існує однозначної думки щодо інтерпретації поняття «комплімент». Так, низка лінгвістів вважає, що комплімент входить до класу експресивів і належить до неінформативних мовних дій [15, с. 21–22].

Деякі лінгвісти трактують комплімент як «вербальний подарунок» адресату, що складається з позитивної оцінки зовнішнього вигляду, досягнень, успіхів адресата [15, с. 21–22].

У теорії П. Браун і С. Левінсона висловлювання компліменту розглядається як «позитивна стратегія ввічливості» [7, с. 131–132].

Р. Херберт визначає комплімент як мовленнєвий акт, який експліцитно або імпліцитно схвалює когось окрім мовця, зазвичай адресата, за щось хороше (якість, характеристику, уміння і так далі), що позитивно оцінюється мовцем [11, с. 109].

Дослідниці Я.О. Книшова та К.В. Михайлова під мовленнєвим актом компліменту, услід за Н. Вольфсон, розуміють етикетний мовленнєвий акт, що вербально є вкрай структурованою формулою, яка може бути з мінімальними зусиллями застосована у безлічі ситуацій, що вимагають схвального тлумачення [11, с. 109].

В.Я. Міщенко тлумачить комплімент як мовленнєвий вчинок, що «дозволяє включити в опис різні аспекти компліменту, тобто розглядати його і як окрему мовленнєву дію, і як складову частину комунікативного акту, і як частину інтеракції (міжособистісного спілкування), враховуючи при цьому соціально-психологічні особливості таких груп мовців і слухачів, об'єднаних за етнокультурною ознакою» [21, с. 20].

На нашу думку, найбільш повне визначення дає Ю.В. Микитюк. Дослідниця у своїх наукових розвідках ґрунтується на теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна і Дж. Серля, у межах якої визначає комплімент як поліфункціональний емотивно-оцінний фатичний мовленнєвий акт, через який мовець виражає власні емоції, позитивно оцінює внутрішній світ, зовнішність, досягнення, вміння чи власність адресата, встановлює солідарність і комунікативну рівновагу й впливає на співрозмовника, який через позитивну, негативну чи гібридну реакції вербально або невербально реагує на комплімент [19, с. 167].

Щодо основних функцій компліменту, то адресант має намір полестити адресатові або заохотити його, що продиктовано міркуваннями ввічливості або бажанням створити або підтримати згоду (солідарність) у стосунках із ним [11, с. 109; 15, с. 22].

Я.О. Книшова та К.В. Михайлова, узагальнивши думки дослідників, зазначають, що головними цілями компліменту є:

- переконання співрозмовника в добрих намірах, висловлювання захоплення і бажання зробити позитивну дію на емоції свого адресата;
- намір полестити адресатові або заохотити його, продиктоване міркуваннями ввічливості або бажанням підтримати згоду в стосунках з ним;
- намір виразити вдячність адресатові за його певні дії;
- намір вибачитися перед адресатом за дії, які сам адресант вважає неправильними по відношенню до співрозмовника;
- почати та підтримати розмову;
- заохотити бажану поведінку [11, с. 109].

На думку Н.М. Кузенної, комплімент як різновид мовленнєвого акту володіє низкою характеристик, а саме: він є умовою успішності; відзначається іллокутивною силою та перлокутивним впливом на співрозмовника; мовний акт компліменту може бути як поширеним, так і непоширеним реченням; виражається вербально та невербально; має на увазі взаємодію як мінімум двох суб'єктів – адресанта й адресата [15, с. 22].

Варто додати, що компліменти часто розглядають разом із такими оцінними актами як лестощі та похвала. Так, наприклад, для визначення поняття «комплімент» у сучасних тлумачних словниках використовується лексема «лестний». Хоча ця лексема є похідною від іменника лестощі, що має негативне емоційне забарвлення, водночас вона є синонімом прикметника схвальний і супроводжується позитивною конотацією. Відповідно до дефініції, зазначеної у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови», схвалення – це «позитивне, доброзичливе ставлення до кого-, чого-небудь; позитивна оцінка, похвала» [5, с. 1420].

Наприклад: *Вам пасує ця зачіска* і *Ви найкрасивіша* – і в тому, і в іншому висловлюванні міститься похвала, але у компліменті міститься правдива інформація про чесноти людини, тоді як лестощі передають спотворену – перебільшену інформацію.

На думку Н.О. Бігунової, лестощі відрізняються від компліментів тим, що представляють собою «псевдощирий позитивно-оцінний раціональний синкретичний мовленнєвий акт, що характеризується наявністю в мотивації мовця розрахунку й користі» [1, с. 87].

За словами дослідників [1; 8], мотивом лестощів є отримання вигоди, і слова адресанта у цьому випадку не є щирими. Фокус уваги мовця зосереджений на його власних потребах і користі, йому не цікаво благополуччя адресата лестощів – він просто використовує його у своїх цілях. Наслідки для адресата в цьому випадку йому байдужі, і можуть бути як позитивні, так і негативні, залежно від того, як це сприйтиме його власним потребам. При цьому, зазначає О.В. Дейчаківська, мовець намагається представити свої слова як похвалу чи комплімент та використовує лестощі як спосіб маніпуляції та емоційного впливу [7, с. 134].

Існують ситуації, коли лестощі проявляються більш недбало та мають високий ризик бути відкинутими через кричущу неправдоподібність [27, с. 165]. Лестощі приємні далеко не кожному, хоча часто люди не відмахуються від них [9, с. 172]. Таким чином «комплімент» та «лестощі» протиставляються як схвалення реальних чеснот співрозмовника з метою зробити приємне співрозмовнику, не переслідуючи особистої користі, та як схвалення неіснуючих або надмірно перебільшених чеснот співрозмовника з метою отримання вигоди.

Дослідники І.Ю. Шкіцька та В.М. Панкратов визначають такі основні відмінності між лестощами та компліментом:

– лестощі, як правило, відрізняються прямолінійністю, однозначністю, простотою та зрозумілістю, тоді як комплімент передбачає можливість різних тлумачень, спонукаючи людину до роздумів, під час яких вона самостійно уявляє сутність висловленого [37, с. 7];

– лестощі передбачають надмірне та кричуще перебільшення позитивних якостей особистості, найчастіше приписування чеснот, яких немає, тоді як комплімент, навпаки, не допускає такої практики, а лише

опосередковано вказує на наявність у людини низки позитивних якостей [27, с. 165; 37, с. 7];

– комплімент має здатність викликати у співрозмовника приємні почуття, оскільки він спрямований на підвищення настрою та самооцінки. У той же час, лестощі за своєю природою можуть спричинити відторгнення та викликати зворотну реакцію у отримувача [37, с. 7].

Варто зазначити, що межа між компліментом і лестощами може бути нечіткою, вона залежить від комунікативної ситуації, а також від характеристик комунікантів, зокрема їхнього віку та соціального статусу. Особисті стосунки між адресантом і адресатом також можуть впливати на сприйняття того, що висловлюється, і розуміння мотивів, що стоять за словами.

Крім того, у соціальному аспекті компліменти здебільшого вживають під час спілкування рівноправних партнерів. Можливою є також ситуація, коли мовець, вищий за рангом, робить комплімент нижчому за рангом. Натомість лестощі насамперед вживають у рольових відносинах, в яких мовець підпорядковується іншій особі і намагається її улестити [17, с. 522].

Також, звернімо увагу, що позитивному сприйняттю компліменту сприяє використання у ньому фактів, відомих обом партнерам. Відсутність фактичної основи робить комплімент непереконливим і може звести висловлювання до рівня лестощів [27, с. 165].

Таким чином, очевидно, що головна відмінність між компліментом та лестощами полягає у мотивації, намірах, меті, які людина ставить перед собою. Коли вона ставить особисті, корисливі цілі, щоб вигідно презентувати себе або отримати вигоду, йдеться про лестощі. А коли мета полягає в тому, щоб підтримати стосунки і надати приємні емоції співрозмовнику, тоді йдеться про комплімент.

Як ми зазначали вище, окрім протиставлення «комплімент» – «лестощі» у лінгвістичній літературі відбувається диференціація «компліменту» і «похвали». При цьому О.В. Дейчаківська наголошує, що європейські та

американські вчені не розглядають похвалу і комплімент як окремі мовленнєві акти, вважаючи будь-яке позитивне висловлювання компліментом [7, с. 131]. Проте враховуючи аналіз наукових джерел із цієї проблеми, доходимо висновку, що комплімент та похвала не тотожні поняття.

Межа між похвалою та компліментом дійсно є дуже тонкою, оскільки ці два мовленнєві акти об'єднані спільною позитивною оцінкою мовцем адресата, його дій і/або якостей. На думку М.К. Колодько, відмінність полягає в конвенційній природі компліменту й неконвенційності похвали [13, с. 97]. Так, наприклад, О.С. Іссерс говорить про те, що для похвали основною метою є позитивна оцінка, а для компліменту повідомити про прихильність [22, с. 64]. Порівняймо наступні висловлювання, де перше виражає похвалу, а друге комплімент:

1) *Joli coup, monsieur le maréchal, dit le roi à Philippe.* – *Молодець, маршале, сказав король Філіпу;*

2) *Ah, ça, Madame, sérieusement, je vous trouve le meilleur visage du monde* – *Ах, це, мадам, серйозно, я думаю, що у вас найкраще обличчя в світі* [28, с. 158].

Дослідники визначають похвалу як експресивний мовленнєвий акт позитивної оцінки, суть якої полягає в особливому схваленні співрозмовника щодо його вчинків та здобутків, які зазвичай виходять за рамки загально усталених. При цьому метою похвали є одержання виключно позитивної реакції з боку адресата. У випадку похвали оцінюються заслуги, досягнення та зусилля, докладені адресатом у минулому, тобто похвала є близькою до очікуваного результату, натомість комплімент включає ситуативну оцінку [7, с. 131–132; 8, с. 41].

І.Ю. Шкіцька, підтримуючи точку зору О.С. Іссерс, зазначає, що «для похвали показником успішності є прийняття оцінки, показником невдачі її відхилення», «для компліменту навіть незгода адресата з мовцем не означає невдачі ...», а також стверджує, що похвала передбачає оцінку якостей, знань,

умінь адресата, а щоб отримати похвалу, треба здійснити щось, проявивши себе з позитивного боку. Комплімент же не обмежений у цьому плані [37, с. 6].

Ю.В. Микитюк [17] підкреслює ще одну відмінну рису між похвалою та компліментом. За словами дослідниці, під час висловлення похвали мовець реалізує свій дидактичний намір, інформуючи адресата про те, що його досягнення вважаються добрими в межах певної системи норм, і таким чином вводить адресата в цю систему норм. Відтак похвалу можна застосовувати і в педагогічному контексті. Натомість комплімент потрібно розглядати як спосіб вираження власних почуттів мовця, які відповідають його відчуттю цінності, а не певній системі норм, як у випадку похвали [17, с. 520].

В обох випадках: і похвали, і компліменту – однаково важливими є статус комунікантів і ступінь перебільшення. Похвала здебільшого спрямована від людини вищої за статусом чи старшої за віком до молодшої чи нижчої за статусом. Комплімент же здебільшого висловлює людина вища або рівна за статусом. Похвалу також характеризують експліцитність та конкретний адресант [7, с. 132, 133]. При цьому похвалу висловлюють також на адресу відсутніх, тоді як компліменти – лише співрозмовнику, про відсутніх компліменти є неможливими [17, с. 521].

Вищенаведене свідчить, що комплімент представляє окремий різновид оцінних висловлень, що передбачає невелике перебільшення чеснот, яке кожен бажає бачити в собі [32, с. 182]. Комплімент має позитивний вплив, здійснює певне психологічне навіювання, змушуючи людину прагнути «дорости» до акцентованих якостей. Отримуючи комплімент, людина неусвідомлено формує симпатію, знімаючи психологічний захист.

На думку Ю.В. Микитюк, важливо також відмежувати комплімент від мовленнєвого акту вітання, оскільки вони часто перетинаються, а компліменти часто вживають для посилення ефекту вітання [17, с. 522]. Обґрунтовуючи свою точку зору, дослідниця наводить такі факти:

- 1) на відміну від компліменту, який може вживатися у будь-яких розмовних ситуаціях і в будь-який момент, вітання висловлюють лише під час

визначених традиційних подій, таких як ювілей, день народження тощо. У таких ситуаціях промовець повинен дотримуватися суворо визначених правил ввічливості та традицій, а відтак має конвенційний характер [17, с. 522];

2) мовленнєвий акт «вітання» має чіткі обмеження щодо структури: це формалізований, побудований за певною моделлю мовленнєвий акт з дуже обмеженими варіаційними можливостями [17, с. 523];

3) ці мовленнєві акти мають різну тематику: якщо через комплімент здебільшого тематизують особисті риси характеру чи власність адресата, то для вітань характернішими є успіхи, щастя чи добре самопочуття співрозмовника [17, с. 523].

При цьому зазначимо, що незважаючи на вищенаведені відмінності між компліментом, лестощами, похвалою та вітанням інколи складно розмежувати ці мовленнєві акти, тому що вони можуть перетинатися, доповнювати одне одного, комбінуватись у межах одного висловлення.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що поняття «комплімент» – це складне та культурно виражене явище, що має різні інтерпретації в різних мовних традиціях, але спільним для всіх дефініцій є намір вираження позитивних емоцій, приязності чи поваги. Компліменти часто мають на меті підняти настрій або підкреслити цінність, досягнення чи позитивні якості співрозмовника. Зрештою, комплімент є найважливішим елементом позитивної комунікації, що сприяє зміцненню стосунків і формуванню культури ввічливості та поваги.

1.2. Класифікації компліментів

Комплімент як мовленнєвий акт є досить складним та багатограним явищем. Враховуючи його різнобічність, науковці пропонують різні критерії як основу для класифікації компліментів. Основними критеріями класифікації

компліментів слугують лінгвальні та позалінгвальні аспекти. Перший аспект виділяє типові зовнішні і внутрішні форми компліментів, відзначаючи оригінальність, оцінку, об'єкт та лексико-синтаксичні характеристики компліментів, а другий – визначає головні національно-культурні особливості їх висловлення та характерні особливості комунікативної ситуації (кількість учасників, їх стать тощо) [35, с. 63].

Розглянемо найбільш поширені класифікації компліментів. Так, більшість науковців [4; 10; 18; 27; 35] виокремлюють класифікацію за способом реалізації компліментів. Відповідно до цієї класифікації розрізняють прямі та непрямі компліменти [35, с. 62].

Дослідники Ю.В. Микитюк та О.С. Іссерс зазначають, «що прямі компліменти – це здебільшого ствердження про наявність у адресата яких-небудь позитивних ознак, або визнання мовця про позитивну оцінку такої ознаки» [20, с. 57]. Непрямі компліменти, як правило, відносяться не безпосередньо до особи, а до того, що можна вважати досягненням чи здобутком співрозмовника, це може бути майно чи нерухомість. При цьому вони не прямо вказують на самого адресата, а замість цього виражають позитивне ставлення до чогось, що пов'язане з ним. Такі компліменти часто мають форму питання, спонукання, порівняння, їм притаманний дедуктивний характер [18, с. 124].

Низка досліджень [4; 10; 27; 37], присвячених аналізу та класифікації компліментів як мовленнєвих одиниць, акцентує увагу на розмежуванні цих висловлювань залежно від ознак, які піддаються схваленню. Ця класифікація вважається однією з найбільш досліджуваних у лінгвістичному дискурсі. Досить детально її розглянула дослідниця Н. Зубець, виокремивши:

– компліменти зовнішньому вигляду людини в цілому, а також компліменти щодо окремих елементів зовнішності, частин тіла співрозмовника:

Ви – втілення справжньої краси; Ти маєш вигляд на всі 100% [10, с. 145];

– компліменти, що характеризують внутрішні, моральні якості людини. (доброта, чуйність, скромність, простота, щедрість, сміливість, рішучість, щирість, чесність, релігійність та ін.):

Ви маєте щиру душу й велике серце; З вами світ стає добрішим [10, с. 146];

– компліменти, що схвалюють різні здібності людини (судження щодо творчого й господарського хисту адресата):

Ти – вправна кухарка; Твоя майстерність вражає [10, с. 146].

Класифікація за ступенем розгорнутості використовується у роботах Л.Я. Терещенко та Т.І. Ткачук [35], В.В. Варакси [4], О.А. Рейди, К.С. Івлєвої, Д.О. Гулієвої [27], Н.О. Зубець [10]. В основу цієї класифікації покладено таку ознаку комплімента як поширеність з точки зору синтаксичної організації. Таким чином розрізняють компліменти короткі та розгорнуті. Короткі компліменти можуть мати форму поширених або однорідних звертань: «*Very romantic, ' he said*» [35, с. 63]. Розгорнуті компліментарні висловлювання приймають форму складних речень та різних синтаксичних конструкцій, що відображають індивідуальний стиль мовлення мовця. Вони часто мають на меті демонструвати вишуканість, оригінальність і точність у вираженні позитивного ставлення:

Ти – неперевершений мужчина, у тобі є все необхідне для того, щоб відчувати себе щасливою. Ти такий впевнений і надійний. Поруч з тобою я почувуюсь, як за кам'яною стіною, жодні проблеми та негаразди мені не страшні, адже поруч зі мною – ти [10, с. 147].

Наступна класифікація – за характером форми сприяє розумінню та визначенню відмінностей між різними видами висловлення позитивної оцінки. У межах цієї класифікації дослідники [4; 10; 27] виокремлюють такі види компліментів:

– раціональні. Ці компліменти стримані за формою, природні, демонструють ввічливість адресанта:

Ти маєш гарний вигляд; Ти дуже вродлива [10, с. 145];

– оцінні. Компліменти цього види являють собою яскраво виражені експресивні судження, у зв'язку з чим їх відносять до експресивів:

Твоя душа випромінює добро; Голубизна твоїх очей манить до себе [10, с. 145].

Ця класифікація дуже близька до класифікації за рівнем оригінальності [35, с. 62], відповідно до якої розрізняють компліменти клішовані, тобто створені за допомогою готових і загальновизнаних літературних чи етикетних формул, та авторські – ті, що залежать від стилістичної і лінгвістичної винахідливості мовця.

Класифікація компліментів за змістом [15; 36] представляє собою методологічний підхід, спрямований на аналіз та систематизацію різноманітних аспектів та функцій компліментарних висловлювань у різнопланових контекстах спілкування. Детальну характеристику цієї класифікації знаходимо у роботах Н.М. Кузенної, яка виокремлює такі різновиди компліментів залежно від змісту, який вони виражають:

- 1) комплімент-схвалення, що сприймається адресатом як позитивна оцінка та має щирий характер;
- 2) комплімент-лестоці виражають перебільшене вихваляння співрозмовником якостей адресата та має нещирий характер;
- 3) комплімент-насмішка несе в собі нещире захоплення з боку адресанта;
- 4) комплімент-подяка являє собою кліше та має етикетний характер;
- 5) комплімент-іронія;
- 6) комплімент-поздоровлення;
- 7) комплімент-привітання;
- 8) комплімент-прощання;
- 9) комплімент-співчуття виражає бажання адресанта заспокоїти, підтримати адресата та має щирий характер;
- 10) комплімент-прохання являє собою інтенцію адресанта отримати бажане та має нещирий характер;

- 11) комплімент-вибачення може мати як щирий, так і нещирий характер;
- 12) комплімент-звертання;
- 13) комплімент-порівняння;
- 14) комплімент-питання;
- 15) комплімент-вигук розкриває позитивну оцінку якостей адресата інтонаційно з метою більш сильного впливу на адресата [15, с. 22].

На нашу думку, ця класифікація є дуже детальною, але містить певні дискусійні елементи, оскільки у такому разі відсутня диференціація між компліментом, похвалою, лестощами та вітанням, доцільність якої ми розглядали у п.1.1.

Відповідно до наступної класифікації, яку наводять науковці, основним критерієм розмежування компліментів вважається іллокутивна сила компліменту. Таким чином, дослідники виокремлюють вимушені та ініціативні компліменти [28, с. 159]. Під вимушеними компліментами розуміють ситуації, коли адресат може сказати щось неприємне про себе, а його співрозмовник намагається переконати його в протилежному:

Le Comte: Que veux-tu que j'en fasse? j'en joue si mal!

Figaro: Est-ce qu'un homme comme vous ignore quelque chose? Avec le dos de la main, from, from, from ... Chanter sans guitare à Séville! vous seriez bientôt reconnu, ma foi, bientôt dépisté [28, с. 159].

Натомість ініціативні компліменти використовуються мовцем з метою звернути увагу адресата на його позитивні якості:

Vous êtes belle! dit-il entre deux bouchées. Je vous voyais devant moi tandis que j'errais dans la forêt. Une vision de lumière et de réconfort...La plus belle des femmes...la plus tendre [28, с. 159].

І.А. Колеснікова пропонує власну класифікацію, спираючись на приклади компліментарних висловлювань, що функціонують у різних культурах для визначення окремих параметрів зовнішності людини. Так, дослідниця за емоційним навантаженням і основними конотаціями виділяє такі види компліментів [12, с. 93]:

- порівняння з позитивним контентом, наприклад: *пишна, як у саду вишня; хороша як квітка; хороший як кров з молоком; високий як смерека;*
- приклади виразної поваги та розуміння інших культурних традицій показують, що у більшості етносів важливо висловлювати своє ставлення до людини обережно та ввічливо, з урахуванням особливостей їхньої культури, щоб не образити: *щоки пухкі, як пампушки; щоки, як у хом'яка; тонкий, як дубець* (порівнює протилежну ознаку: міцний як дуб);
- іронічні стійкі порівняння, наприклад: *білолиця, як мазниця* (посуд для дьогтю); *білий, як аран* (засмаглий); *чорнобрив, як руде теля;*
- словосполучки з евфуїзмами, тобто перебільшенням ознаки: *красивий як бог; прекрасна як королева; волос, як мідний дріт.*
- порівняння з негативними конотаціями, наприклад: *губи, як лопати; страшна, як відьма* (розпатлана); *високий, як жердина / телеграфний стовп;*
- словосполучки з евфемізмами для зменшення емоційного навантаження на адресата за умови, що комплімент має негативні конотації: *твоя жінка, як повітка, а моя – як квітка; довгий, як каланча; ніс, як буряк* (червоний); *шия, як у вола* (товста); *вуха, як у зайця* [12, с. 93].

Якщо говорити про роль компліменту в комунікативному акті спілкування, то ми можемо виокремити два типи: світський та діловий [14]. Світський комплімент зазвичай стосується зовнішності або якихось гарних рис людини і призначений для знайомих, друзів, колег тощо. При цьому варто пам'ятати, що компліменти до жінок та чоловіків можуть відрізнятися. Комплімент до жінки робити простіше, він може бути пов'язаний із зовнішністю, одягом, парфумами або прикрасами, тоді як комплімент чоловікові зазвичай стосується захоплення власністю, розумом або здібностями [15, с. 23]. Головне, щоб комплімент був обґрунтований і відзначав переваги вашого співрозмовника.

Діловий комплімент використовується для обміну люб'язностями між сторонами, партнерами та завершення будь-якої ділової зустрічі чи переговорів [14].

Для успішної ділової комунікації важливо пам'ятати, що «чим приємніше буде людям спілкуватися, тим вищим буде шанс вдало вирішити ділову проблему або укласти угоду. Показати діловим партнерам, що ви ними цікавитесь, дозволяють компліменти, тобто приємні слова, що містять невелике перебільшення позитивних якостей людини» [16, с. 41].

Ось кілька компліментів для ділової взаємодії: Коли партнер зазначив щось характерне і важливе для фірми: *«Я раніше не знав, що ви так тонко і добре розбираєтеся в людях, ви приголомшливий аналітик!»*; Після тривалих переговорів, що завершилися для вас вдало: *«Завжди приємно мати справу з таким партнером»*; Партнеру, що зумів когось переконати: *«Вашій логіці і вмінню переконувати можна позаздрити!»* [16, с. 43].

У письмовому спілкуванні, комплімент є виразом ввічливості і має закінчувати будь-який офіційний або напівофіційний лист [14]. Це є обов'язковою частиною кореспонденції, і заключні формули ввічливості, такі як «З повагою ваш...», «Щиро ваш», «Відданий вам» повинні бути використані для завершення листа. Ці формули мають гармонізуватися зі зверненням та основним текстом листа. Наприклад, якщо лист починається зі словами «Шановні панове!» або «Панове!», то кращим варіантом будуть формули, такі як «Щиро ваш», «З повагою» тощо.

Підводячи підсумки, зазначимо, що наведений вище перелік критеріїв та сформульованих на їхній основі класифікацій не є вичерпним. Враховуючи мету нашого дослідження та допустимі обсяги магістерської роботи, для аналізу було відібрано найбільш часто використовувані класифікації.

1.3. Прагматичні аспекти дослідження компліменту

Комплімент, на думку В.В. Варакси, є мовним контактом, необхідним для оптимізації комунікації [4, с. 1]. Цільовою настановою компліменту в

спілкуванні є прагнення повідомити співрозмовнику про нього як особистість щось приємне, у такий спосіб викликаючи його прихильність до себе і сприяючи встановленню та / або розвитку соціально-комунікативного контакту. Відповідно до цього, Дж. Манес та Н. Вольфсон стверджують, що «the primary purpose of compliments is to create and reinforce solidarity between the speaker and addressee. Regarding to function of compliments» [40, с. 228].

На думку Н.М. Кузенної, більшість компліментів, що зустрічаються в культурі англомовних країн, має за мету «зламати лід», зробити перший крок і дати початок розмові [15, с. 22].

Основна іллокутивна ціль компліменту полягає в передачі позитивного психологічного стану мовця, що виникає внаслідок позитивної оцінки адресата, а не просто в оцінці адресата. Зокрема, комплімент має на меті вираження почуттів та емоцій, таких як радість, приємність та задоволення, які мовець відчуває у зв'язку з позитивною оцінкою.

Компліменту властива прагматична багатозначність. До інтенцій, які експліцитно виражає комплімент належать :

- а) вияв захоплення;
- б) визнання професійних якостей, досягнень;
- в) бажання мовця позитивно вплинути на адресата, підбадьорити його, спонукати продовжувати розпочату справу [7, с. 132].

Комплімент розглядають як важливий різновид соціальної поведінки, що регулюється певними принципами та максимами ввічливості, нормами та правилами мовленнєвого етикету, яких повинні дотримуватися учасники комунікації для досягнення успішного й гармонійного спілкування [18, с. 52–53].

Найважливішими правилами спілкування вважаються Принцип ввічливості Джеффри Ліча і Принцип Кооперації Пола Грайса, яким на нашу думку, абсолютно відповідає мета компліменту.

Принцип ввічливості визначає необхідність додержання норм та правил етикету у комунікації. У контексті компліментів, це означає, що компліменти

мають бути сформульовані таким чином, щоб не порушувати соціальні стандарти та не ображати адресата. Вживання компліментів має бути ввічливим, безпечним і сприятливим для взаємодії.

Суть Принципу ввічливості можна визначити як тип соціальної взаємодії, в основі якого лежить повага до особистості партнера. Дж. Ліч, формулюючи принцип ввічливості, визначає такі максими [44, с. 132]:

- максима такту (полягає в обережному поводженні з комунікативною стратегією співрозмовника);
- максима великодушності (максима необтяження співрозмовника);
- максима схвалення (максима позитивності в оцінці інших);
- максима скромності (максима неприйняття похвали на власну адресу);
- максима згоди (заперечує стереотипне твердження, що у суперечці народжується істина);
- максима симпатії (створює сприятливий фон для перспективної предметної розмови) [6, с. 42–44].

Дотримання цього Принципу Ввічливості накладає певні вимоги на поведінку членів суспільства, які полягають у тому, щоб зважати на інтереси партнера, зважати на його думку та бажання, полегшувати, якщо це можливо, завдання, що покладаються на нього. Адже відомо, що ми всі чутливі до компліментів. Ця чутливість проявляється в тому, що людина, вислуховуючи приємні слова на свою адресу, відчуває особливий вид задоволення, реалізуючи при цьому потребу в отриманні позитивних емоцій. Ця потреба притаманна кожному, ось чому людина, яка робить компліменти, – для оточуючих бажаний співрозмовник: адже вона є для багатьох джерелом позитивних емоцій.

Принцип Кооперації робить акцент на тому, що спілкування в основному ґрунтується на співпраці та спільній меті [31, с. 117]. У висловленні компліментів, це означає, що компліменти можуть служити як засіб співпраці

та підтримки, сприяючи позитивному обміну інформацією між співрозмовниками.

Суть Принципу Кооперації полягає в тому, що ваш комунікативний вклад на даному етапі розмови має бути таким, якого вимагає спільно прийнята мета (напрямок) цієї розмови [31, с. 117].

Проаналізувавши максими Принципу кооперації, доходимо висновку, що вони реалізуються в межах мовленнєвого акту компліменту таким чином:

- максима повноти інформації: комплімент, який використовується для опису зовнішності, повинен бути деталізованим та передавати точні риси, щоб бути інформативним та сприйматися як щирий;

- максима якості інформації: щоб комплімент був ефективним та прийнятним, він повинен відповідати істині та враховувати об'єктивність, щоб не викликати сумнівів у щирості:

- максима релевантності: комплімент повинен бути пов'язаним з контекстом та відображати конкретні якості або досягнення адресата, щоб бути відповідним і справжнім;

- максима ясності: комплімент повинен бути виражений чітко та зрозуміло, щоб не створювати непорозумінь та не ускладнювати комунікацію.

Таким чином, дотримання принципів кооперації сприяє ефективному та етичному вживанню компліментів, робить їх більш прийнятними та щирими у комунікативних ситуаціях.

Якщо принцип кооперації характеризує порядок спільного оперування інформацією в структурі комунікативного акту, то принцип ввічливості – це принцип взаємного розташування мовців у структурі мовленнєвого акту [24, с. 36].

В основі механізму дії компліменту лежить психологічний феномен навіювання. В ефекті навіювання за допомогою компліменту відбувається ніби «заочне» задоволення мрії, яка потім може стати реальністю.

Правила, в яких розкривається психологічний механізм впливу компліменту, у своїх роботах виокремили О.А. Дегтяр [9], Л.В. Прокопчук

[26], І.В. Ролдугіна, А.П. Фрадинська [29], Н.В. Старовойтенко [34], О.М. Шеломовська [16]. Розглянемо ці правила детальніше.

«Один сенс». Комплімент повинен відображати тільки позитивні якості особистості. При висловленні компліменту слід уникати подвійного сенсу, коли одна і та ж якість може сприйматися і як позитивна, і як негативна залежно від контексту або інтерпретації [25, с. 305]. А ось тут правило явно порушено: «Слухаючи ваші бесіди з людьми, я кожен раз дивуюся вашій здатності так тонко і дотепно уникати відповіді!» [16, с. 42].

«Без гіпербол». Позитивна якість, що відображається в компліменті, повинна мати невелике перебільшення [16, с. 42]. Зайве перебільшення чеснот людини викликає в неї недовіру і сприймається як лестощі.

«Висока думка». Якщо людина переконана, що в неї феноменально розвинута якість, то похвала сприймається як банальність [34, с.261].

«Без претензій». Людина абсолютно не прагне до вдосконалення цієї своєї якості. Більше того, вона вважає, що було б невідповідно, якби ця якість була виражена в неї сильніше, ніж вона є насправді [9, с. 103].

«Без дидактики». Це правило полягає в тому, що комплімент має констатувати, тобто стверджувати наявність даної характеристики, а не містити рекомендації щодо її поліпшення [16, с. 43].

«Без приправ». Правило стосується не самого змісту компліменту, а тієї додаткової інформації, яка його супроводжує. Сутність правила полягає в рекомендації не додавати протилежний коментар [34, с. 261]. Наприклад: «Руки у тебе золоті, а от мова – ворог твоїй» або «Мені дуже імпонує ваша здатність розташовувати людей до себе. Тільки от якби цю здатність в інтересах справи». Такі «приправи» є «ложкою дьогтю» і знижують або взагалі зводять нанівець навіть найкращий комплімент [16, с. 43].

Найбільш ефективний комплімент, зроблений на тлі антикомпліменту собі. Розмовляючи зі своїм колегою, керівник каже: «Я за день і половини не роблю з того, що ти встигаєш зробити до обіду» [34, с. 145].

Безумовно, слід враховувати статево-вікові особливості співрозмовника при висловлюванні компліментів. Уважно оцінюючи, хто перебуває перед вами чоловік чи жінка, дитина, юнак чи літня людина – можна забезпечити більш відповідні та вдалим чином сформульовані компліменти. Н.О. Бігунова доходить висновку, що кожна група має свої особливості, і врахування цих аспектів допоможе зробити взаємодію приємною та поважною для всіх сторін [2, с. 14].

Чоловікам у переважній кількості випадків комплімент роблять щодо їхнього внутрішнього світу чи досягнень та вмінь. А зовнішність та власність відіграють під час висловлення компліментів чоловікам найменше значення [18, с. 106]. Іншими словами, для чоловіка особливо цінними є його розумові здібності, фінансове становище, успішність у кар'єрі, соціальний статус, цілеспрямованість, рішучість та інші якості, які відображають імідж успішного чоловіка.

Для жінки, безумовно, важливими є її зовнішність, краса обличчя і фігури, жіночність, освіта, фінансове становище (власне або чоловіка), кар'єра (для «бізнес-леді»), внутрішня чарівність та інші чинники. Дослідниця Н.М. Кузенна підкреслює, що важливо вміло звертати увагу на ці риси, коли робимо компліменти жінці [15, с. 23].

Як бачимо, протипоказань та обмежень застосування компліментів практично немає. До того ж вони набагато дієвіші, ніж критика.

Потрібно відзначити, що важливим аспектом є також уміння адекватно реагувати на компліменти. Коли отримуємо комплімент, важливо відповідати на нього адекватно. Цим питанням займались дослідники О.О. Бречак [3], Н.Б. Голуб [22], Ю.В. Микитюк [18], Г.Ю. Спотар-Аяр [33], І.Ю. Шкіцька [38], І.Ю. Яницька [33]. Зазвичай реакції на комплімент можуть бути позитивними (згода) або негативними (незгода).

Позитивні реакції включають:

– прийняття – це пряма відповідь, яка підтверджує комплімент. Прийняття виражається у формі виразних знаків та завищених або простих коментарях:

Дякую за комплімент, – сказав Другий капітан (1, с. 122);

– мотивування являє собою деталізований коментар

I bought it from a trip to Arizona [40, с. 230];

– переведення – це відповідь, яка змінює тему розмови або переключає увагу на іншого учасника розмови. Переведення виражається у переадресуванні та поверненні компліменту, що є опосередкованими реакціями:

«Я можу з вами розрахуватися за товар?» – «Ви що, оголошень не читаєте?» [38, с. 7].

Негативна реакція на комплімент, або незгода, свідчить про те, що людина не приймає комплімент. Вона може виявлятися через різні способи реагування:

– заниження:

Monsieur, il est vrai que ma mère me l'a dit autrefois; mais je suis un peu déformé depuis ce temps-là (6, с. 71);

– запитання:

– Яка ви гарна! – Справді? – тихо перепитала квітка (3, с. 23);

– неприйняття у вигляді заперечення:

«Гарні черевички!» — «Дуже тиснуть!» [22, с. 66];

– неприйняття у вигляді поступливості:

Ти маєш чудовий вигляд. Ти виглядаєш набагато краще за мене [3, с. 12].

Негативна реакція на комплімент може виявлятися не лише шляхом експліцитної вербальної реакції у відповідь, але й за допомогою ігнорування чи переорієнтації теми:

– Vous avez raison: il déraisonne, lui; mais nous sommes raisonnables, nous! Moi poli, vous jolie... enfin suffit. La vérité, c'est que je ne veux avoir affaire qu'à vous dans la maison.

– *Que puis-je pour votre service, monsieur le soldat?* (6, с. 47).

Таким чином, реакція на комплімент може викликати різні іллокуції: як позитивні, так і негативні, такі як згода або незгода. Іллокутивне змушення, що визначає необхідність тієї чи іншої відповіді, базується на законах мовленнєвого спілкування.

Відповідь на комплімент може бути сформульована загальною формулою: «Це завдяки вам!». Проте, вміння модифікувати її – справжнє мистецтво [23, с. 65]. Важливо повернути психологічний «плюс» співрозмовнику. Компліменти слід отримувати з гідністю та вдячністю, а слова подяки висловлювати щиро. Краще утриматись від коментарів або запитань, якщо вони можуть викликати недоречні реакції. Приймаючи комплімент, не слід заперечувати його, але й не применшувати свої здобутки та позитивні якості.

Окремим аспектом вивчення компліментів є зіставний аналіз цього комунікативного акту в різних лінгвокультурах, наприклад в українській та англійській. Зокрема, науковці доходять висновку, що прямий комплімент більш характерний для української лінгвокультури, а непрямий – для англійської. Англійські комуніканти частіше звертають увагу в компліментах на такі якості людини, як щедрість, сміливість, скромність, вихованість, чесність, релігійність, а українські – на такі якості, як доброта та розум. Більшою різноманітністю в англійській лінгвокультурі порівняно з українською вирізняються компліменти, що стосуються здібностей адресата. [27, с. 165].

Тактовно і вчасно сказаний комплімент має здатність підвищувати настрої у адресата, сприяти становленню позитивного ставлення до співрозмовника, його пропозицій та спільної справи. Позитивні емоції асоціюються з джерелом їх виникнення і переносяться на особу, яка викликала ці емоції, що збільшує тягу до цього співрозмовника.

Висновки до розділу 1

Комплімент є важливим елементом мовленнєвого етикету, спонукаючи людину розвивати вказані у компліменті якості. Термін «комплімент» асоціюється з різними концепціями в іноземних словниках, у той час як українські словники визначають його як вираження приємних слів. Наукові джерела розглядають комплімент як іллокутивний акт та стратегію ввічливості.

Особливо важливо дотримуватись певних правил при складанні компліменту, включаючи ясність, однозначність, відсутність гіперболізації та відсутність негативних елементів. В усіх випадках, важливо підходити до складання компліменту з увагою до всіх цих аспектів, щоб він був максимально ефективним і приємним для отримувача.

Загалом, висловлювання компліментів вимагає не лише вміння їх формулювати, але й гідно приймати їх у відповідь, оскільки неправильна реакція може вплинути на взаємини. У сучасному суспільстві важливо використовувати компліменти відповідно до етикету, уникаючи лестощів та підлабузництва в різноманітних ситуаціях.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОМПЛІМЕНТІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Б. ВІАНА «L'ÉCUME DES JOURS»)

2.1. Загальна характеристика компліментарних висловлювань у романі Б. Віана «L'Écume des jours»

Аналіз особливостей використання компліментів та їх відтворення під час перекладу було проведено на матеріалі роману французького письменника Бориса Віана (Boris Vian) «L'Écume des jours» і перекладів цього твору англійською та українською мовами, виконаних Стенлі Чепменом і Петром Тарашуком відповідно.

Варто зазначити, що роман «L'Écume des jours», вперше опублікований у 1947 р. вважається найвідомішим романом Б. Віана, написаним у жанрі сюрреалізму та екзистенціалізму, через що на початку був абсолютно несприйнятий публікою. Проте на сьогодні його визнано класикою не лише французької, але й світової літератури.

Сам Б. Віан говорить, що в «L'Écume des jours» виражає своє бачення світу, відкидаючи усі умовні образи як несуттєві та такі, що потребують дискредитації. Його ескапізм (прагнення особистості піти від дійсності у світ ілюзій, фантазій [5, с. 356]) полягає у втечі від реальності, а справжній порятунок він знаходить у любові та творчості, вважаючи інші аспекти життя за непотрібні та потворні: «Il y a seulement deux choses : c'est l'amour, de toutes les façons, avec des jolies filles, et la musique de la Nouvelle-Orléans ou de Duke Ellington. Le reste devrait disparaître, car le reste est laid, et les quelques pages de démonstration qui suivent tirent toute leur force du fait que l'histoire est entièrement vraie, puisque je l'ai imaginée d'un bout à l'autre» (5, с.5).

Сюжет твору простий і розкривається через історію зародження великої любові та її занепаду. Так, головний герой, молодий хлопець на ім'я Колен, безтурботно живе на успадкований його предками капітал, його життя насичене та досить різноманітне, проте, за його власним переконанням, йому не вистачає палкої і безкінечно ніжної любові.

В один чудовий момент він зустрічає Хлою. Красива, вишукана і трошки марнотратна – саме такою виявляється кохання його життя. Ця довгоочікувана зустріч призводить незабаром до весілля, тривалої весільної подорожі і безмежного щастя. Перша частина роману відзначається аналогією з Діснеєм Лендом (особливої уваги заслуговує миша, яка розмовляє): життя барвисте, багате, безтурботне і прекрасне. Б. Віан ідеалізує дитячу свідомість героїв, які не розуміють труднощів і вад дорослого світу. Однак, як тільки Колен розбиває вікно в готелі, реальність та ілюзії змішуються. Щастя швидко змінюється на смертельну хворобу Хлої та злидні. Тому друга частина роману така похмура і безвихідна.

Окрім цих двох персонажів, героями роману є кухар Ніколя (який працював у Колена), Шик (приятель Колена), його дівчина Аліса та їх подруга Ізіда, а також мишка, про яку ми вже згадували.

Під час аналізу твору нами було виокремлено 89 компліментарних одиниць, що включають як окремі лексеми, які виражають схвалення та позитивну оцінку, так і цілі речення. З метою виявлення специфіки компліментів у даному творі корпус прикладів було проаналізовано відповідно до класифікацій, окреслених у підрозділі 1.2, а також з точки зору їхніх лексико-синтаксичних особливостей.

Як було сказано раніше, визначення комплементарного акту включає складний набір ознак, де вирішальну роль відіграють наміри компліментатора. У романі «L'Écume des jours» було виявлено різноманітні типи компліментів, що виконують різні функції та розкривають характери персонажів.

Спочатку компліменти було проаналізовано за способом реалізації. Було визначено, що у 65% випадках зустрічаються прямі компліменти, які стосуються позитивних якостей власне адресата компліменту, наприклад:

Tu es gentil, mon chéri, dit-elle (5, с.233).

Monsieur m'excusera, dit Nicolas, mais j'en ferais autant. Monsieur est certainement assez beau garçon... (5, с. 39).

Tu sais, c'est une fille très bien élevée (5, с. 53).

Непрямі компліменти, які вказують не на самого адресата, а виражають позитивне ставлення до чогось, що пов'язане з ним (його здобутки, досягнення, власність тощо) складають 35% від загального корпусу прикладів.

Компліменти, знайдені у творі, стосуються переважно предметів, які належать адресату компліменту (а) або людей, з якими в адресата кровні або романтичні відносини (б):

а) *Tu as une jolie fleur, dit Chloé dans un souffle (5, с.230).*

Vous avez une robe ravissante, lui dit-il (5, с. 46).

б) *Vous avez, poursuivit-il en s'adressant plus particulièrement à Alise, un oncle extraordinairement doué (5, с. 22).*

Vous avez une jolie femme, dit le professeur à Colin dans l'antichambre (5, с. 150).

Наступна класифікація, використана під час аналізу прикладів, – це ознака, яка підлягає схваленню. Використовуючи критерії, запропоновані Н.О. Зубець в межах цієї класифікації (див. п.1.2), було визначено, що 37% проаналізованих компліментів зроблено зовнішності в цілому або окремим фізичним характеристикам (а), 27 % – моральним якостям адресата (б), 36 % – здібностям адресата (в). Розглянемо детальніше кожний із критеріїв:

а) *Oh ! dit Alise. Comme tu es smart !... (5, с. 72).*

Vous êtes belles, toutes les deux, dit Chloé (5, с. 84).

J'aime tes cheveux, dit Nicolas (5, с. 182).

Chloé, vos lèvres sont douces. Vous avez un teint de fruit. ... (5, с. 74).

У перших двох прикладах бачимо комплімент зовнішності в цілому, натомість останні два сконцентровані на окремих рисах зовнішності: на волоссі, на губах і на кольорі шкіри;

б) *Tu sais, c'est une fille très bien élevée* (5, с. 53).

Tu es gentil, dit Alise, mais je suis très triste (5, с. 248).

У першому прикладі мовець схвально висловлюється з приводу вихованості головної героїні. У другому прикладі прикметник «gentil» описує не зовнішність, а доброту адресата. Стверджувати, що тут актуалізується саме таке значення цього прикметника, можна на основі контексту, ситуації, у якій було використано цей комплімент;

в) *Où avez-vous appris le bigle moi? demanda-t-il à Nicolas* (5, с. 36).

Тут виражається захоплення танцювальними талантами адресата.

Залежно від ступеня розгорнутості дослідники виділяють короткі і розгорнуті форми компліментів (див. п.1.2.). Короткі компліменти, що складаються з окремих лексем або коротких словосполучень, виявились більш поширеними і представлені у 77% проаналізованих прикладів:

C'est merveilleux! dit Chick (5, с. 14).

Натомість розгорнуті компліменти зустрічаються у 23% випадків. Ці компліменти мають форму цілих речень, послідовності кількох речень або складних речень:

Ça doit être une erreur, dit Alise. Tu ne parais pas plus de vingt-neuf ans (5, с. 182).

C'est très bien inventé, dit Colin, et ça fait de très jolies pilules (5, с. 155).

Крім структурних особливостей, компліменти піддаються також розмежуванню за стилістичними ознаками. Так, розрізняють компліменти раціональні та оцінні. Нагадаємо, що раціональні компліменти близькі до формул ввічливості, подекуди їх також називають етикетними компліментами. Вони представлені у 76% випадків вживання компліментів у романі:

Il te va bien, dit Nicolas (5, с.181).

Оцінні компліменти, тобто емоційні, експресивні судження, складають 24% від загальної кількості проаналізованих прикладів:

C'est fort, votre invention, vous savez ! (5, с. 209).

У теоретичній частині роботи також було розглянуто класифікацію компліментів за змістом, яка налічувала 15 різних видів компліментів. Зазначимо, що у романі були представлені не всі види компліментів за цією класифікацією. Лестоці, похвала та вітання аналізувалися окремо, оскільки на нашу думку, кожен із цих мовленнєвих актів має власні характеристики (див. п.1.1). Розглянемо деякі компліменти, що можуть диференціюються за змістовим критерієм.

Комплімент-подяка характеризує 6% прикладів:

« C'est aimable à vous!... » dit Colin (5, с. 211).

Комплімент-іронія зустрічається у 7% прикладах:

Enfin! dit Colin. Vous vous décidez à parler normalement! (5, с. 72).

Було знайдено поодинокі приклади компліменту-привітання. У наведеному нижче прикладі комплімент використовується під час зустрічі з метою вираження прихильності до адресата:

Il y eut du serrage de mains et Chick en profita pour filer avec Alise, laissant Isis aux bras de Colin, lesquels démarrèrent à la suite. «Je suis contente de vous voir», dit Isis (5, с. 25).

У наступному прикладі комплімент-привітання (6%) носить скоріше етикетний характер і використовується при зустрічі:

Comment ça va, ma nièce ? Toujours belle ? ... (5, с. 72).

Також зустрічаються поодинокі випадки компліменту-прохання:

Je ne puis qu'approuver Monsieur, dit Nicolas. Puis-je me permettre de prier Monsieur de bien vouloir m'autoriser à reprendre mes travaux? - Faites, Nicolas, je vous en prie (5, с. 12).

У наступній комунікативній ситуації використано комплімент-вибачення з метою зберегти приємну атмосферу спілкування, навіть коли ставляться якісь запити чи висловлюються вибачення:

Nicolas, pourquoi Chick ne veut-il pas venir déjeuner avec votre nièce à moins n'invite une autre jeune fille ? – Monsieur m'excusera, dit Nicolas, mais j'en ferais autant. Monsieur est certainement assez beau garçon ... (5, с. 39).

Комплімент-звертання складає приблизно 17% прикладів. Цей тип компліментів привносить елемент ввічливості, поваги та позитивної атмосфери у спілкуванні між людьми. Наприклад:

Chloé, vos lèvres sont douces. Vous avez un teint de fruit. Vos yeux voient comme il faut voir et votre corps me fait chaud... (5, с. 74).

Комплімент-порівняння зустрічається в 25% прикладів і підкреслює індивідуальні переваги в рамках порівняльної характеристики:

C'est merveilleux!... dit Colin. Vous sentez la forêt, avec un ruisseau et des petits lapins (5, с. 69).

Комплімент-питання зафіксовано в 13% прикладів. Подібні компліменти спрямовані на вираження визнання або позитивної оцінки, поєднуючи в собі комплімент і питання, в якому людина виражає захоплення чи визнання, а також ставить запитання адресату:

Où avez-vous appris le bigle moi ? demanda-t-il à Nicolas (5, с. 36).

Комплімент-вигук характеризує 17% прикладів. Ознакою цього виду компліментів слугує інтонація, що допомагає більш емоційно виразити позитивну оцінку якостей адресата:

Oh! dit Isis. Quelle bonne idée !... (5, с. 119).

Як ми зазначали вище, похвала, лестощі та вітання аналізувалися як окремі комунікативні акти. Так, у тексті роману було знайдено приклади похвали (а) та лестощів (б), приклади вітання відсутні:

а) *D'accord, approuva Colin. Je pense que Chick aimerait ça* (5, с. 9);

«Ce garçon est inappréciable, dit Colin. – Oui, dit Chick, il sait faire la cuisine.» (5, с. 55);

б) *Tu es un chic type, dit Chick. Je ne sais pas comment te remercier; d'ailleurs, tu sais très bien que je ne peux pas te remercier comme je le voudrais ...* (5, с. 69).

Вираз поєднує в собі прямий комплімент щодо характеру людини зі щирим визнанням вдячності та додатковим шаром лестощів, що виражає бажання мовця висловити подяку в осмислений спосіб.

Слід зазначити, що існують прямий та непрямий комплімент, співрозмовник звертає увагу адресата на його позитивні якості. Прикладом вимушеного компліменту може бути фраза:

Mon Dieu, dit Nicolas, pour une fois, n'ai rien innové. Je me suis borné à plagier Gouffé. – Vous eussiez pu choisir un plus mauvais maître! remarqua Colin (5, с. 8).

І навпаки, ініціативний комплімент може мати такий вигляд,

Ou que c'est un homme de goût, dit Colin. C'est très artistique (5, с. 170).

Вивчення безлічі реакцій на компліменти дає змогу виявити різноманітні аспекти взаємодії між людьми. Позитивні твердження проявляються в різних формах. Пряме прийняття (12% випадків) підкреслює відкрите визнання позитивних якостей:

Vous avez une jolie femme, dit le professeur à Colin dans l'antichambre. – Oui, dit Colin (5, с. 150).

Мотивація, що проявилася в 10% випадках, виходить за рамки простого визнання і відображає глибший рівень залученості, на кшталт:

Je remercie Monsieur de cette appréciation qui me va droit au cœur, dit Nicolas (5, с. 55).

Переведення, що спостерігалось в 5% випадках, являє собою стратегічний лінгвістичний маневр, під час якого відбувається спритний зсув центру уваги співрозмовника:

Vous êtes belles, toutes les deux, dit Chloé. C'est dommage que vous ne puissiez pas venir comme ça, j'aurais aimé que vous restiez avec vos bas et vos souliers seulement. – Va t'habiller, bébé, dit Alise. Tu vas tout faire rater (5, с. 84).

І навпаки, негативна реакція проявляється в різних лінгвістичних стратегіях. Заниження, проілюстроване в єдиному випадку, передбачає применшення значення компліменту:

Votre pianocktail est un truc fantastique, dit l'antiquitaire, je vous en offre trois mille doublezons. – Non, dit Colin, c'est trop (5, с. 210).

Заниження відчутне в небажанні прийняти велику суму грошей за винахід.

Запитання, як відповідь на комплімент, представлені в 3% випадках. Подібні реакції вимагають роз'яснень або заперечують переваги похвали:

Ça ne sert à rien, dit Colin. D'ailleurs tu ne peux pas, tu es trop jolie. – Pourquoi m'a-t-il mise à la porte? dit Alise. J'étais vraiment très jolie ? (5, с. 246).

Заперечення компліменту, представлене в 6% випадках, набуває форми прямої відмови, що виражається в явному запереченні або відхиленні:

C'est le Génie Civil, dit le docteur. Ce n'est pas moi (5, с. 149).

Поступливість, що спостерігалася двічі, являє собою нюансовану форму заперечення, коли людина поступається в деяких питаннях, зберігаючи при цьому певний ступінь застереження. Це можна спостерігати на прикладі:

Je suis assez large, dit Nicolas, et elle est plus développée dans le sens perpendiculaire, si Monsieur veut bien me permettre cette précision (5, с. 12).

Крім того, негативні реакції виходять за рамки експліцитних вербальних виразів і включають у себе невербальні прояви. У 7% випадках негативна реакція проявляється в мовчанні, що свідчить про мовчазну незгоду або відсутність взаємності:

«J'aime être avec vous», dit-il. Chloé ne dit rien (5, с. 65).

Крім того, у 3% випадках виникають варіації, коли позитивна реакція на комплімент передається невербально, наприклад,

«Elle est gentille, cette petite fille, hein ?» dit Chick. Chloé sourit (5, с. 52).

Враховуючи вищенаведене, слід зазначити, що проведений аналіз виявив складну мережу вираження компліментів в тексті. Це в свою чергу дає уявлення про різноманітні способи вираження захоплення, визнання та вдячності в соціальному та професійному контекстах. Складність цієї лінгвістичної динаміки підкреслює багатогранність міжособистісної

комунікації, проливаючи світло на безліч способів, якими люди висловлюють позитивні почуття в різних сферах життя.

Вище ми зазначали, що також було проведено аналіз лексико-синтаксичних особливостей компліментів. Так, на лексичному рівні компліменти було відтворено за допомогою:

- прикметників з позитивною конотацією: *merveilleux, remarquable, joli(e), content(e), gentil, sincère, doué, fier, heureux, beau/belle, bon ravissant, inappréciable, doux, charmant, grand* (у значенні «видатний, визначний»), *fort*;
- іменників: *l'orgueil, affection, spécialiste*;
- дієслів: *approuver, savoir faire, aimer, trouver* (у значенні «вважати»), *faire plaisir, aller* (у значенні «личити»);
- інтенсифікаторів: *vraiment, extraordinairement, assez, très, trop*;
- прислівників: *parfaitement, certainement, bien*.

Крім того, для висловлення компліментів було використано вирази: *avoir bonne mine, un homme de goût, être en forme, un truc fantastique, un grand homme, avoir l'air*.

На синтаксичному рівні компліменти реалізуються за допомогою відокремлювального звороту *c'est...qui*, порівняльних зворотів з *comme* або *mieux que*, структур *c'est + adjectif, sujet + être + adjectif, substantif + adjectif*, виразу «*Tu sais*». З точки зору часових форм використовуються різні граматичні часи в основному дійсного способу, також були приклади використання умовного способу (*conditionnel présent*). Кілька компліментів у формі питальних речень містили інтенсифікатор *n'est-ce pas* (чи не так?).

Підводячи підсумки, зазначимо, що компліментарні одиниці, використані в тексті роману Б. Віана «*L'Écume des jours*» є досить різноманітними, що досягається шляхом комбінації лексичних та синтаксичних засобів.

2.2. Засоби відтворення компліментів в українському та англійському перекладах роману Б. Віана «L'Écume des jours»

Роман «L'Écume des jours» французького письменника Бориса Віана був перекладений англійською мовою під назвою «Froth on the Daydream» Стенлі Чепменом у Лондоні у 1967 році. Український переклад під назвою «Шумовиння днів» був здійснений Петром Таращуком та вперше опублікований видавництвом «Фоліо» у 1998 році. Оновлений переклад П. Таращука видано видавництвом «Вавилонська Бібліотека» у 2019 році.

Переклад назви роману «L'Écume des jours» англійською мовою як «Froth on the Daydream» Стенлі Чепменом, можна вважати вдалим, оскільки він вдається передати поетичність та легкість оригіналу, а також утримує сюжетну сутність твору. Український варіант – «Шумовиння днів», перекладений Петром Таращуком, також є вдалим, оскільки зберігає образність та виразність заголовка. Важливою є здатність перекладу передати не лише лексичне значення, але й емоційний та стилістичний відтінок оригіналу, що, здавалося б, у цих випадках вдалося успішно здійснити.

Обидва переклади прагнуть передати смислове наповнення оригіналу та здійснити вплив на читачів тексту перекладу, задуманий автором оригіналу.

Порівняльний аналіз оригінального тексту та його перекладів свідчить, що і в українському, і в англійському перекладах компліментарні висловлення було збережено в повному обсязі. Засоби, за допомогою яких перекладачі відтворили компліменти, були різні. Дуже часто вибір обумовлювався граматичною структурою мови перекладу та наявністю еквівалентної лексики. За нашими підрахунками під час перекладу компліментів найчастіше використовувався дослівний переклад як в українському (55%), так і в англійському (45%) варіантах роману.

a) *Nicolas et Colin m'ont très bien soignée* (5, с. 131).

'Nicolas and Colin looked after me marvellously.' (4, с. 105).

Ніколя й Колен дуже добре dbали про мене. (2, с. 89).

*б) Oh ! dit Isis. **Quelle bonne idée !**...* (5, с. 119).

*'Oh!' said Isis. **"What a good idea!** ...* (4, с. 96).

*Ого! — здивувалась Аліса. — **Яка чудова ідея!*** (2, с. 83).

Вибір дослівного перекладу може бути обумовлений бажанням вірно передати мовні особливості та виразність оригіналу, зберігаючи структуру і емоційний фон речень. Крім того, певну роль відіграла побудова англійських та українських компліментів за однаковими схемами: 1) підмет + іменний присудок (дієслівний); 2) конструкції, які починаються з «Як ... !», «Скільки ... !» «Який (які) ... !» та їх еквіваленти в структурі англійського компліменту, що починаються з «What ... !», «How ... !» [15, с. 24].

Іншим поширеним способом перекладу, який використовується в українському перекладі, є додавання, що представлено в 43% проаналізованих прикладів:

Je suis assez large, dit Nicolas, (5, с. 12).

***Бачите, я досить широкий у плечах,** – пояснив Ніколя* (2, с. 28).

Натомість в англійській мові другою за частотою використання трансформацією виявилася лексична заміна:

*Je reste sec, dit Colin. **Gouffé fut un grand homme*** (5, с. 31).

*'I'm starving,' said Colin. 'I can't wait. **Your ffroydde is a genius*** (4, с. 29).

У контексті наведеного прикладу заміна лексичних одиниць відбувається без однозначної відповідності їх словниковим еквівалентам «**Gouffé**» та «**ffroydde**». У цьому фрагменті англійський перекладач дуже вдало адаптував переклад до цільової аудиторії.

Інший приклад лексичної заміни та вдалої адаптації.

*– **Il a l'air de savoir ce qu'il fait. C'est un disciple de Gouffé.***

*– **L'homme de la malle ? s'enquit Chick horrifié, et sa petite moustache noire s'abaissait tragiquement.***

*– **Non, ballot, Jules Gouffé, le cuisinier bien connu !*** (5, с. 11).

*– **Здається, в куховарстві він тямить. Це учень Гуффе.***

– Людини зі скрині? – спитав переляканий Шик, і його невеличкі чорні вуса трагічно обвисли.

– Ні, хлопчику, Жуля Гуффе, славетного куховара (2, с. 28).

“*He seems to know what he’s doing. He swears by ffroydde.*”

“*What have sex and dreams got to do with cooking?*” asked Chick, horrified.
His small dark moustache began to droop at a tragic angle.

“*No, fathead, I’m talking about Clementine, not Sigismunda!*” (4, с. 13).

З перекладацької точки зору цей уривок дуже цікавий своїм задумом. Розглянемо його докладніше.

Український та англійський переклади вдало передають основний зміст та емоційний відтінок оригіналу, зберігаючи характерні риси персонажів. У французькому оригіналі використано слово «*ballot*» (дурень), яке також використовується в англійському варіанті «*fathead*». Український же переклад відтворює як «хлопчику» та передає схожий тон, але звучить менш образливо.

Обидва переклади вдалим чином відтворюють складний характер Віана, його гумор та критичний погляд на культ особистості. У цьому контексті важливо враховувати не лише мовні аспекти, але й стратегії культурного адаптування для збереження ідіоматичності та глибини оригінального тексту.

У французькому оригіналі автор використовує ім’я «*Jules Gouffé*» відомого французького шеф-кухаря та кондитера. Український перекладач П. Таращук ставив за мету зберегти автентичність тексту, утримуючи ім’я «*Жуль Гуффе*», яке є ближчим до французького оригіналу та відповідає читачеві із збереженням французької аутентичності.

Вся ідея цього діалогу полягає у подвійності ідентичності персонажів. У французькому тексті Шик розгублений через те, що він знав іншого Гуффе, Огюста Гуффе, який був діячем 19-го століття та паризьким судовим приставом, а потім був задушений і «покладений у ящик». Це виявляється у питанні «*L’homme de la malle?*» (Чоловік з ящика?), яке ставить Шик. В українському перекладі це речення відтворено як «Людини зі скрині?» з метою збереження смислової близькості та структури французького

висловлювання. У зазначеному випадку для малообізнаного україномовного читача «Гуффе» може залишатися неявним та менш зрозумілим порівняно з французьким читачем. З одного боку, виправдано прагнення зберегти автентичність тексту та відтворити його первинний зміст. З іншого боку, це може породжувати труднощі у розумінні для читача, що потребує додаткових пояснень та вивчення контексту.

На відміну від українського перекладача, англійський перекладач С. Чепмен вирішив адаптувати оригінал під британського читача, використовуючи гумористичний елемент у вигляді нового імені «*ffroydde*». С. Чепмен використовує це ім'я для створення комічного ефекту, зокрема у ситуації, де Шик плутає імена, що дозволяє перекладачеві грати на подвійній ідентичності персонажів, наслідуючи стиль Б. Віана та переклав фрагмент так: «*He swears by ffroydde*». Далі він посилається на відомого лікаря-психіатра і психоаналітика Зигмунда Фрейда (Sigmund Freud) через запитання Шика: «*What have sex and dreams got to do with cooking?*» Далі він вказує на іншого Фройда, зі слів Колена: «*I'm talking about Clementine, not Sigismunda*», сера Клементя Рафаеля Фрейда (Clement Raphael Freud), який був шеф-кухарем, ресторатором, британським дитячим письменником, політичним діячем та онуком Зигмунда Фрейда. Це створює аналогію з Б. Віаном та додає глибину теми до перекладу.

В українському спілкуванні домінують емоційні компліменти і похвала, в англійському – раціональні [32, с. 186]. Тому український переклад часто супроводжуються додатковими поясненнями, вираженими в емоційних додаваннях. І навпаки, англійський тяжіє до раціональних висловлювань, надаючи перевагу лексичним замінам.

Іншим поширеним способом перекладу, який використовується в українському перекладі, є перестановка, що представляє 17% проаналізованих прикладів:

a) *C'est fort, votre invention, vous savez!* (5, с. 209).

Слухайте, ваш винахід видатний! (2, с. 124).

б) « *Tu es gentil, mon chéri* », dit-elle. (5, с. 233).

Мій любий, який ти милий! — усміхнулася Хлоя, підставляючи руки.
(2, с. 136).

Обидва приклади ілюструють важливий елемент перекладу – не лише передачу змісту, але й врахування структурних відмінностей у мовленнєвих конструкціях, що призводить до перестановок для збереження природного характеру мови в тексті перекладу. Перестановка тут відбулася в порядку слів.

В англійській мові наступною за частотою використання виявилася трансформація компенсації, випадки її використання складають 16%:

Je porte à Monsieur une sincère, quoique dissimulée, affection, dit Nicolas.
(5, с. 30).

I have a sincere affection for Mr Colin underneath, sir, said Nicolas (4, с. 28).

У наведеному прикладі компенсація очевидна у фразі «quoique dissimulée». В англійському перекладі «quoique dissimulée» перефразовано як «underneath», що вказує на те, що відтінок значення, переданий «quoique dissimulée», компенсується шляхом надання додаткового роз'яснення, а не прямого еквівалента в англійській мові. Таким чином, компенсація виникає через відсутність точного відповідника, і для передачі необхідного сенсу використовуються додаткові засоби.

Зауважимо, що лише в українському варіанті роману було зафіксовано антонімічний переклад:

Il est bien, ce type-là (5, с. 77).

'He's a lovely boy.' (4, с. 63).

Адже цей хлопчик непоганий (2, с. 61).

Слово «bien» у французькій мові має низку значень, зокрема «гарзд» або «добре». Залежно від культурного контексту, український перекладач міг би обрати антонімічний підхід, щоб уникнути потенційних неправильних інтерпретацій і передати більш чіткий позитивний сенс. «Непоганий» в українській мові більше відповідає стверджувальному тону оригінального

французького виразу, підкреслює позитивну оцінку, не вдаючись до дослівного перекладу.

На відміну від українського в англійському перекладі зустрічаються поодинокі випадки генералізації:

– *Évidemment, dit Chick. Vous êtes bâti comme Johnny Weissmüller. Mais ce n'est pas la règle générale!* (5, с. 55).

– *Очевидячки, – мовив Шик. – Ви збудовані як Джонні Вайсмюллер. Але така статура – це виняток* (2, с. 50).

'Of course,' said Chick. "You're as tough as Tarzan. But everybody isn't like you!" (4, с. 47).

У даному фрагменті роману «Шумовиння днів» Б. Віана ми спостерігаємо цікавий аспект перекладу, пов'язаний з ідентифікацією мовного акту компліменту. Конкретно, йдеться про порівняння фізичної статури адресата із відомою особистістю Джонні Вайсмюллера (Johnny Weissmüller).

У наведеному прикладі термін «*Tarzan*» використовується як узагальнюючий термін в англійській мові. В оригінальному французькому тексті згадується «Джонні Вайсмюллер», який був відомим актором, відомим завдяки своїй ролі Тарзана у фільмах. Однак в англійському перекладі конкретне ім'я «Johnny Weissmüller» замінено на більш узагальнений термін «*Tarzan*».

Тут узагальнення відбувається шляхом заміни імені конкретної особи ширшим, більш загальноновизнаним терміном, пов'язаним з культовою роллю цієї особи. В англійській мові «*Tarzan*» представляє ширшу категорію персонажа, що дозволяє більш універсально посилатися на сильні та жорсткі якості, пов'язані з вигаданим персонажем, а не обмежуватися конкретним актором, який його зображував.

Особливу цікавість для аналізу представляють випадки, коли в українському та англійському перекладі було використано різні способи відтворення компліментів. Розглянемо найяскравіші приклади подібних компліментарних актів.

– *Vous parlez bien, docteur* », dit Chloé admirative.

Elle aimait bien ce docteur (5, с. 149).

– **Ви так гарно розповідаєте**, – захоплено проказала Хлоя. Лікар їй дуже сподобався (2, с. 97).

‘What a lot of things you know, doctor,’ said Chloe, full of admiration.

She rather liked this doctor (4, с. 117).

В англійському перекладі зроблено модуляцію. У фразі «Vous parlez bien, docteur», відбулася модуляція, де французьке «parlez bien» (гарно розповідаєте) було перекладено більш загальним «what a lot of things you know» (скільки речей ви знаєте). Це дозволяє виразити захоплення не лише мовними навичками лікаря, але й його загальним знанням. Тоді як в українському. «Ви так гарно розповідаєте» було використано дослівний переклад.

Інший приклад:

C’est merveilleux ! dit Chick (5, с. 14).

Дива, та й годі! — промовив Шик (2, с. 29).

It’s wonderful! said Chick (4, с. 15).

В українському перекладі використано модуляцію, тоді як в англійському переклад дослівний. Обраний П. Таращуком варіант, на нашу думку, дійсно більш вдалий за дослівний переклад «Це чудово / Це дивовижно», оскільки дозволяє відтворити захоплення у поєднанні зі здивуванням, що характеризують оригінальний комплімент.

Як зазначалось у п.2.1., на синтаксичному рівні компліменти реалізуються у формі питальних речень, що містять інтенсифікатор *n’est-ce pas* (чи не так?).

«N’est-ce pas qu’elle est jolie?» demanda Alise (5, с. 49).

– **Правда ж, вона гарненька?** – Запитала Аліса (2, с. 47).

“She’s pretty, isn’t she?” said Lisa (4, с. 43).

В обох перекладах збережено форму висловлення компліментів у вигляді питальних речень. У наведеному вище уривку запитання Аліси

стосується зовнішнього вигляду Хлої, і це може вважатися спробою виразити позитивне ставлення до її зовнішності. Тобто, цей фрагмент містить елементи комплементатії щодо зовнішнього вигляду Хлої.

Фраза французькою мовою «*N'est-ce pas qu'elle est jolie?*» та фраза українською «*Правда ж, вона гарненька?*», служать для вираження схожого запитання щодо зовнішності особи, яка обговорюється. У французькій фразі «*N'est-ce pas*» виступає кваліфікатором, підсилюючи запитання, подібно до «*Правда ж*» українською. Англійська фраза «*She's pretty, isn't she?*» також використовує «*isn't she?*» як кваліфікатор для запитання іншої особи.

У цьому фрагменті відбулися декілька перекладацьких трансформацій. Лексична заміна проявилася у зміні прикметника «*jolie*» на «*гарненька*» в українському перекладі для надання відтінку лагідності. Синтаксична перестановка виявилася в збереженні форми питання для передачі компліменту, але з різним розташуванням слів для адаптації до структури цільової мови. Потрібно відзначити, що в англійському перекладі використано скорочене питання «*isn't she*», що є типовим виразом для дружнього чи розмовного стилю.

Отже, у процесі перекладу збережено сенс, але адаптуючи його до природного звучання та виразності в українському контексті.

Уваги також заслуговують приклади компліментів з додатковим смисловим значенням, наприклад комплімент-іронія. Подібні приклади були малочисленими, але аналіз наявних прикладів свідчить, що в обох перекладах вдалось зберегти іронічний відтінок. У наведених прикладах з цією метою було використано граматичну заміну:

– *Bonjour, les amis, dit Nicolas en entrant.*

– *Enfin ! dit Colin. Vous vous décidez à parler normalement !... (5, с. 72).*

– *Добридень, друзі, – привітався Ніколя, ступаючи до кімнати.*

– *Нарешті! – зрадів Колен. – Ви навчилися по-людськи розмовляти (2, с. 59).*

'Hallo, boys,' said Nicolas as he came in.

'At last!' said Colin. 'So you've finally decided to talk like everybody else!'
(4, с. 58).

Оцінюючи переклади, робимо висновки, що в обох випадках перекладачі вдало відтворили не лише зміст інформації, але й виразність та внутрішній світ персонажів. Український переклад досить вдало відтворює іронічний тон Колена через вираз «зрадів». Обидва переклади віддзеркалюють особливості спілкування персонажів та додають тексту живості.

Уявлення про виклики перекладу передбачає усвідомлення тонкощів і складнощів, з якими стикаються перекладачі при передачі не лише слів, але й нюансів, культурних реалій та емоційних відтінків, присутніх в оригінальному тексті. Розглянемо такий приклад:

Où avez-vous appris le bigle moi ? demanda-t-il à Nicolas (5, с. 36).

«Where did you learn the Squint?» he asked Nicolas (4, с. 32).

Ніколя, де це ви навчилися танцювати навскосяк? (2, с. 40).

У наведених прикладах мовець робить комплімент танцювальним здібностям Ніколя, трохи іронізуючи з приводу них. Іронія проявляється саме у назві танцю, назва якого представляє труднощі для перекладача, оскільки загалом комплімент перекладено дослівно. Отже, оригінальна назва танцю «*bigle moi*» утворилася в результаті з'єднання наказової форми дієслова *bigler* (дивитись скося або косити очима) із займенником *moi* (мене). Сенс полягає в тому, що партнери або недовірливо поглядають один на одного, або, що очевидніше тут, танцюють, одурманені мелодією.

В англійському перекладі використано «*the Squint*», який наближено передає зміст французького слова «*bigle moi*». Сквінт – це стан, при якому очі дивляться в різні напрямки. Це може бути вродженою або набутою вадою. Тобто партнери також дивляться скося один на одного.

Український переклад відрізняється від англійського та французького оригіналу, але передає схожий ефект з іншим виразом, «*навскосяк*» «Навскосяк» – це розмовна українська мовна одиниця, яка означає «не прямо, а під кутом до чого-небудь; по діагоналі». У цьому випадку український

переклад також передає хореографію танцю – партнери дивляться один на одного скося.

У нашій роботі ми звернули увагу не лише на відтворення власне компліментів, а також відтворення реакцій на ці компліменти. Оскільки тут могли бути присутні культурологічні аспекти, що вплинули б на переклад.

Зазначимо, що більшість реакцій на компліменти в перекладі відтворено дослівно, але виникають поодинокі випадки розбіжностей. Це може виникати через те, як вирази або ідеї сприймаються в кожній мові окремо. Однак важливо зберігати сенс і загальний тон комунікації, навіть якщо конкретні слова можуть відрізнятися:

Vous parlez bien, docteur, dit Chloé admirative.

C'est le Génie Civil, dit le docteur. Ce n'est pas moi. Sur ce, je vous quitte (5, с. 149).

What a lot of things you know, doctor, said Chloe, full of admiration.

What a lot of things Civil Engineering knows, said the doctor, - not me! (4, с. 117).

– *Ви так гарно розповідаєте*, – захоплено проказала Хлоя.

– *Це не я*, – відмахнувся лікар, – *а «Геній обивателя»* (2, с. 97).

У наведених прикладах французькою, англійською та українською мовами ми можемо спостерігати однакову реакцію на комплімент, вона полягає у запереченні, що відноситься до негативних реакцій, описаних у п.1.3. У всіх трьох мовах простежується послідовна тема відхилення особистої похвали. Як у французькій, так і в англійській версіях підкреслюється, що знання лікаря не є центральним елементом, а відносяться до конкретної галузі (цивільна інженерія). В українській версії лікар приписує «Геній обивателя». Це може відображати культурну тенденцію применшувати особисті досягнення і перенаправляти похвалу на зовнішні чинники чи суб'єкти.

Під час порівняльного аналізу перекладів ми також звернули увагу на те, що в українському перекладі дуже часто використовувалася трансформація конкретизації не в самому компліменті, а в словах автора. Маємо на увазі, що

в оригінальному творі в основному використовувалось дієслово «dire», що перекладається як «говорити, сказати», тоді як в українському перекладі разом із варіантами «мовити, сказати» дуже часто можна побачити «похвалити», а також «захоплюватися, вигукнути, засумувати, засяяти, заперечити». На нашу думку, український перекладач хотів таким чином точніше передати настрій мовця, його ставлення до адресата компліменту.

а) *Ce garçon est inappréciable, dit Colin (5, с. 55).*

– *Цей хлопець неоціненний, – похвалив Ніколя Колін (2, с. 50).*

б) – *Oui, dit Alise, ça va. Chick m'a offert un tailleur, tu vois...*

– *Il te va bien, dit Nicolas (5, с. 181).*

– *Так, усе гаразд. Шик подарував мені костюм – ось він на мені.*

– *Він тобі дуже личить, – похвалив Ніколя (2, с. 112).*

У вищезазначених прикладах український переклад використовує ширший спектр слів для передачі того, що французький автор виражає одним словом «dire» (говорити, сказати). У прикладі а) український перекладач використовує «похвалив» для вираження враження, що не просто відбувається передача інформації, але й висловлюється певне захоплення або позитивне ставлення до суб'єкта. У прикладі б) український переклад підкреслює високий рівень схвалення, захоплення зовнішнім виглядом дівчини. Такий підхід українського перекладу може бути спрямований на більш глибоке розуміння емоційного виміру висловлення в оригіналі та збереження його в українському тексті.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що на нашу думку, обидва переклади французького роману вдало відтворили компліменти та реакції на них, зберігши комунікативну мету висловлень, настроїв мовців, атмосферу спілкування та стиль автора.

Висновки до розділу 2

Таким чином, відтворення компліментів в українських та англійських перекладах демонструє деталізований підхід до передачі не лише буквального значення, але й емоційних та культурних нюансів, присутніх у французькому тексті оригіналу. В українському перекладі, як правило, застосовуються додавання та перестановка, використання емоційної лексики або специфічних мовних засобів для посилення вираження захоплення або схвалення. Це призводить до більш різноманітної та емоційно насиченої презентації компліментів.

З іншого боку, в англійському перекладі, як правило, надається перевага збереженню раціонального тону, часто покладаючись на лексичні заміни та компенсацію, щоб передати бажане повідомлення. Акцент в англійських перекладах, здається, робиться на ясності і точності, з тенденцією до більш прямих і лаконічних виразів захоплення.

Обидва переклади прагнуть передати особливості мови та стиль оригіналу. У кожного перекладу є свої особливості, які пов'язані з особистісними стратегіями перекладача та його знанням мови та стилю оригіналу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі основну увагу було зосереджено на дослідженні особливостей перекладу компліментів.

У першому розділі ми розглянули теоретичні засади дослідження поняття «комплімент», проаналізувавши різні підходи та точки зору до інтерпретації та класифікації цього типу мовленнєвих актів. Дослідження сутності поняття «комплімент» шляхом вивчення різноманітних словників, як іноземних, так і українських, виявило розмаїття концептуальних асоціацій з даною лексемою. Якщо іноземні словники охоплюють ширші поняття, то українські словники чітко визначають його як вираз приємних слів.

Найбільш повний опис сутності компліменту знаходимо в роботах Ю.В. Микитюк, яке ми використали як критерій під час вибірки фактологічного матеріалу. Так, компліментом у роботі вважається емотивно-оцінний мовленнєвий акт, який виконує різноманітні функції, зокрема надає позитивну, схвальну оцінку зовнішності, досягненням, здібностям або власності адресата. Однією із цілей компліменту є встановлення контакту зі співрозмовником, створення позитивної атмосфери спілкування, здійснення певного впливу на адресата компліменту, який у свою чергу вербально або невербально реагує на комплімент. Реакція на комплімент може бути як позитивною, так і негативною.

Також у роботі було обґрунтовано нетотожність компліменту і таких понять, як лестощі, похвала і вітання.

Основними критеріями класифікації компліментів вважаються спосіб реалізації, ознака, яка підлягає схваленню, ступінь розгорнутості, зміст, форма, рівень оригінальності та іллокутивна сила.

З'ясування основних правил складання компліментів, наголошуючи на ясності, однозначності та уникненні гіперболізації чи негативу, підкреслює важливість точності у вираженні захоплення. Враховуючи взаємодію процесів

надання та прийняття компліментів, дане дослідження акцентує увагу на їхньому соціокультурному значенні та визначає необхідність користуватися ними у відповідності до етикету, уникаючи при цьому лестощів та маніпулятивних підходів.

Подальше дослідження відтворення компліментів в українських та англійських перекладах на матеріалі роману Бориса Віана «L'Écume des Jours» додає до теоретичних напрацювань практичний вимір. Українські переклади демонструють схильність до емоційної лексики, лінгвістичних прийомів та структурних модифікацій, що призводить до більш різноманітної та емоційно насиченої презентації компліментів. На противагу цьому, англійські переклади тяжіють до збереження раціонального тону, підкреслюючи ясність і точність, представляють лаконічні вирази захоплення.

Основний висновок цього дослідження полягає в тому, що компліменти, як соціальні явища, піддаються різноманітним трансформаціям у перекладі. Ретельний підхід до передачі не лише буквального значення, а й емоційних та культурних нюансів розкриває глибину, закладену у французькому оригінальному тексті. Кожен переклад, незалежно від того, українською чи англійською, привносить свої особливості, сформовані індивідуальними стратегіями перекладача, його лінгвістичними знаннями та розумінням мови і стилю оригіналу.

По суті, ця теза проливає світло на багатогранну природу компліментів, розкриваючи їхні складнощі від теоретичних основ до реального застосування. Висновки підкреслюють важливість мовної та культурної чутливості як при висловлюванні, так і при перекладі компліментів, підкреслюючи динамічну взаємодію між мовою, культурою та міжособистісною комунікацією.

Порівнюючи французькі, українські та англійські компліменти, можна виявити певні спільні закономірності та відмінні риси у вираженні позитивної оцінки.

В усіх трьох мовах для вираження захоплення та вдячності використовується яскрава та емоційно забарвлена лексика. Прикметники, іменники, дієслова, інтенсифікатори та прислівники слугують загальними інструментами для передачі позитивної оцінки. Крім того, використовуються вигуки, додаючи акценту та пристрасті до висловлювань.

Синтаксично помітне зближення у використанні називних речень, конструкцій, що починаються зі сполучників, інверсій та порівняльних конструкцій. Ці спільні синтаксичні елементи свідчать про універсальну тенденцію побудови компліментів у різних мовах.

Проте кожна мова зберігає свій унікальний відбиток. Французькі компліменти демонструють складність завдяки використанню відокремлювальних структур, порівняльних конструкцій та різноманітних часів, включаючи умовний спосіб. Українські компліменти, з іншого боку, часто мають односкладні речення і характерне використання вокативів та зменшувально-пестливих форм, що додає елементу інтимності. В англійській мові повні синтаксичні конструкції, емоційні дієслова, позитивно конотовані прикметники, підсилювальні прислівники та інтенсифікатори сприяють створенню чіткої структури.

По суті, хоча мови мають спільну мету – вираження позитивних почуттів, нюанси в лексиці та синтаксисі підкреслюють культурне та мовне розмаїття, притаманне мистецтву робити компліменти.

Отже, дане дослідження детально розглянуло різнобічну природу компліментів, проаналізувавши теоретичні основи та практичні застосування. Концептуалізація компліментів як ключових елементів мовленнєвого етикету, що впливають на розвиток особистості, заклала фундаментальне розуміння. Дослідження різноманітних поняттєвих асоціацій у зарубіжних та українських словниках сприяло деталізації інтерпретації, відходу від загальноприйнятих поглядів, розглядаючи компліменти як окремі мовленнєві акти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігунова Н.О. Схвалення, похвала, комплімент та лестощі як тактики реалізації стратегії пом'якшення висловлювання. *Мандрівець*. 2015. № 1. С. 86–89.
2. Бігунова Н.О. Статусні та гендерні стосунки учасників мовленнєвих актів компліменту та лестощів. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*: збірник наукових праць. Львів, 2019. № 5. С. 12–17.
3. Бречак О.О. Лінгвопрагматика мовленнєвого акту «реакція на комплімент» (на матеріалі української мови). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. 2018. Т. 21, № 1. С. 9–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_fil_2018_21_1_3 (дата звернення: 12.05.2023).
4. Варакса В.В. Комплімент у спілкуванні українців. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/download/207/99>. (дата звернення: 17.05.2023).
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, 2005. 1728 с.
6. Дегтярьова К.В. Основи теорії мовної комунікації: навчально-методичний посібник для студентів факультету філології та журналістики напряму підготовки «Філологія. Українська мова і література». Полтава, 2012. 70 с.
7. Дейчаківська О. В. Диференціація мовленнєвих актів компліменту, похвали і лестощів виражених предикативними прикметниками. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький: Видавництво «КОД». 2022. Вип. 202. С. 130–135.
8. Дейчаківська О. В. Предикативні прикметники як засіб вираження похвали. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія:*

Філологія. 2022. № 54. С. 41–45. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.54.10> (дата звертання: 04.06.2023).

9. Дегтяр О. А. Конспект лекцій з дисципліни «Керівник адміністративної служби та техніка адміністративної діяльності» (для студентів магістратури усіх форм навчання із спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 241 с.

10. Зубець Н. О. Прагматика компліментарного акту мовлення. *Науковий вісник Харківського державного університету*. Харків, 2015. № 22. С. 142–147.

11. Книшова Я. О., Михайлова К. В. Мовленнєвий акт компліменту в англomовному діалогічному дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70), № 2. Ч. 2. С. 108–112.

12. Колеснікова І. А. Комплімент і антикомплімент у міжкультурній комунікації (на матеріалі української, англійської та російської мов). *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ 15 берез. 2016 р.). Київ, 2016. С. 92–94.

13. Колодько М.К. Комплімент і похвала в сучасній лінгвопрагматиці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. 2012. № 8. С.93–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_9_2012_8_18 (дата звертання: 24.07.2023).

14. Кравець В.М., Кумеда Т.А., Петрова Г.М., Підвисоцький В.В. Мультимедійний навчальний посібник «Професійна етика». URL: [professional_ethics_09-12-2020\(lec3\)\(naiau.kiev.ua\)](http://professional_ethics_09-12-2020(lec3)(naiau.kiev.ua)) . (дата звертання: 13.09.2023).

15. Кузенна Н. Мовний акт «комплімент» в сучасній комунікації. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*

імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки. 2010. № 89 (2). С. 21–26. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89\(2\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89(2)__7) (дата звертання: 18.09.2023).

16. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Соціальні комунікації в управлінні» для студентів денної форми навчання всіх спеціальностей / укладач О.М. Шеломовська. Дніпродзержинськ, 2016. 84 с.

17. Микитюк Ю. В. Відмежування компліменту від суміжних мовленнєвих актів. *Наукові записки. Серія: Філол. науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2012. №105 (2). С. 519–524.

18. Микитюк Ю.В. Комплімент як мовленнєвий акт (на матеріалі німецькомовних драматичних творів XVIII–XX ст.): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.04 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 231с.

19. Микитюк Ю. В. Лексико-стилістичні особливості реалізації компліментів у діахронному аспекті. *Збірник наукових праць «Нова філологія»*. 2021. № 84. С. 165–173. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84-23> (дата звертання: 03.08.2023).

20. Микитюк Ю.В. Типи реалізації експліцитних та імпліцитних смислів під час висловлення прямих та непрямих компліментів. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. №IV(26). С. 56–60. URL: fil_iv26_106.pdf (seanewdim.com) (дата звернення: 03.08.2023).

21. Міщенко В. Я. Комплімент у мовленнєвій поведінці представників англомовних (британської та американської) культур: монографія. Харків: Майдан, 2008. 144 с.

22. Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту): практичний посібник./ Голуб Н.Б та ін. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.

23. Основи психології та педагогіки вищої школи (пам'ятка для аспірантів) : навчально-методичний посібник / О. Є. Коваль. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. 90 с.

24. Основи теорії мовної комунікації: методичні вказівки за кредитно-модульною системою навчання для студентів напряму підготовки «Філологія». / С. Д. Карпенко. Біла Церква, 2014. 121 с.
25. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 356 с.
26. Прокопчук Л.В. Риторика. Модульний курс : навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 206 с.
27. Рейда О.А., Івлєва К.С., Гулієва Д.О. Вербальні знаки компліменту в кооперативній стратегії в рамках офіційно-ділового дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. №. 15, Т. 2. С. 163–167.
28. Римляк І. Є. Лінгвопрагматика компліменту у французькому мовознавстві: різновиди та засоби вираження на матеріалі художніх творів XVII–XVIII та XX ст. *Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови*. 2012. №. 19. С. 157–166.
29. Ролдугіна І. В., Фрадинська А. П. Особливості розвитку атракції у працівників соціономічних професій. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2017. № 14. С. 250-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2017_14_59. (дата звернення: 15.08.2023).
30. Словник української мови: у 20 т. / Наук. кер. проєкту акад. НАН України В.А. Широков. Київ: Наукова думка, 2016. Т.7. 914 с.
31. Соболевський П. А. Принцип кооперації і імплікатури спілкування як основні поняття інференційної прагматики Пола Грайса. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. №. 8. С. 115–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2014_8_30. (дата звернення: 15.05.2023).
32. Солодка А.К. Компліментарний акт схвалення в українській та англійській комунікативних культурах. *Актуальні питання філології: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун -т. Лесі Українки. 2018. № 9. С. 181–188.

33. Спотар-Аяр Г.Ю., Яницька І.Ю. Особливості лінгвального моделювання реакції на комплімент у сучасній турецькій мові. *Science and Education: a New Dimension. Philology*. Budapest. 2021. № IX (73). С. 98–101.

34. Старовойтенко Н. В., Осипенко В. І., Чемерис І. А., Білик Л. І., Ключка С. І. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Черкаси : ЧДТУ, 2020. 300 с.

35. Терещенко Л., Ткачук Т.. Класифікації компліменту згідно компонентів дискурсивної діяльності. *Scientific Letters of. Academic Society of Michal Baludansky*. 2021. Vol. 9, No. 2. С. 60–64.

36. Українсько–давньогрецько–латинський словник / Н. Бойко, В. Миронова. 2-ге вид., допов. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 271 с.

37. Шкіцька. І. Ю. Жанрові особливості компліментарних висловлювань у маніпулятивній стратегії позитиву. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9348/1/shkitskastattja_2009_cr.pdf. (дата звернення: 15.08.2023).

38. Шкіцька І. Ю. Прагматична багатозначність компліментарних висловлювань у маніпулятивній стратегії позитиву. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8321/1/shkitskastattja%20_2011%20drag.pdf. (дата звернення: 15.08.2023).

39. Dictionnaire historique de la langue française : contenant les mots français en usage et quelques autres délaissés, avec leur origine proche et lointaine [...] / par Alain Rey, Marianne Tomi, Tristan Hordé... [et al.] ; sous la direction de Alain Rey. 1998. Vol. 3. (XVI). 4304 p.

40. Dirgeyasa I. Wy. The Compliment: Its Concept, Function, Common Topics, and Typical Responses in Communication. *Proceeding of the Third International Seminar on English Language Teaching*. 2015. №3 (39). P. 227–232.

41. Fraser B. Hedged Performatives. *Syntax and Semantics*. New York, 1975. Vol. 3. Speech Acts. P. 187–210.

42. Holmes J., Brown D. Teachers and Students Learning about Compliments. *TESOL Quarterly*. 1987. Vol. 21, № 3. P. 523–546.

43. Le Larousse pour tous : nouveau dictionnaire encyclopédique. URL: <https://archive.org/details/lelaroussepourto01laro/page/373/mode/1up?view=theater> (дата звернення: 10.03.2023).

44. N. LEECH. Principles of Pragmatics. London: Longman, 1983. 250p.

45. Wolfson N. An Empirically Based Analysis of Complimenting in American English. *Sociolinguistics and Language Acquisition*. Rowley, London: Newbury House Publishers, 1983. P. 82–95.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Буличов К. Дівчинка з Землі. Київ: Веселка, 1987. 252 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bulychov_Kir/Divchynka_z_zemli_zb/ (дата звернення: 10.08.2023).
2. В'ян Б. Вибрані твори: пер. з фр. / упоряд. та вступ. ст. О. Кузьменка; худож. М. Квітка, О. Квітка. Харків: Фоліо, 1998. 398 с.
3. Сент-Екзюпері А. де. Маленький принц: Казка: для мол. шк. віку / мал. автора; пер. з фр. А. Д. Жаловського; [післяслово О. М. Федосенка]. Київ : Веселка; Тернопіль : Навчальна книга, 2003. 70 с.
4. Vian B. Froth on the Daydream. / translated from the French by S. Chapman. London, 1967. 221 p.
5. Vian B. L'Écume des jours. Paris : Gallimard, 1947. URL : https://www.ebooksgratuits.com/pdf/vian_ecume_des_jours.pdf (дата звернення: 01.07.2023).
6. Beaumarchais P. Le Barbier de Séville. 104 p. URL : <https://ia600609.us.archive.org/25/items/afc8740.0001.001.umich.edu/afc8740.0001.001.umich.edu.pdf> (дата звернення: 10.08.2023).